

HERMANN LEVY. **Die Not der englischen Landwirthe zur Zeit der hohen Getreidezölle.** [Münchener Volkswirtschaftliche Studien. Herausgegeben von Lujo Brentano und Walther Lotz]. Stuttgart u. Berlin 1902. Cotta'sche Buchhandlung.

Der findes et kuriøst Stykke Statistik over engelsk Kornlovgivning 1660—1846. I dette Tidsrum skal der være udstedt 122 Kornlove; 36 paalægger Indførselstold, medens 16 midlertidigt tillader fri Indførsel eller Indførsel efter stærkt nedsatte Takster. 7 Love fastsætter Udførselspræmier, mens 7 andre suspenderede eller ophævede dem; 15 Love skal være udstedte med det Formaal at fæstne Kornpriserne om et vist Gennemsnit o. s. v. o. s. v. Saa bugtede og krogede var den engelske Kornlovgivnings Veje fra Karl den II's Dage til den store Reform i 1846.

Lykkeligvis er det ikke Forfatterens Hensigt at føre Læseren gennem hele dette Virvar af udstedte, ændrede, suspenderede og endelig ophævede Love. Udviklingen fra 1670 til 1815 skildres i store Træk nærmest som en Ouverture til det, hvorom Fremstillingen egentlig samler sig — Perioden, der er bestemt ved Mærkepælene 1815 og 1846. Og selv for dette Afsnits Vedkommende gaar Skildringen mere i Retning af Fordybelse i de enkelte Hovedfaser end i Udredning af alle de underordnede Momenter i Udviklingen.

Heller ikke vil Forfatteren give et fuldstændigt Billede af Kornlovgivningens Virkninger saaledes som de forgrenede sig til alle Sider i Samfundet; han begrænser udtrykkelig sin Opgave til Besvarelsen af det Spørgsmaal: hvilken Betydning havde Beskyttelsen for selve Landbruget. Til Belysning heraf er der samlet et ret betydeligt Materiale vedrørende Kornhandel og Kornpriser, Opdyrkning af Græsgange og gamle Overdrev — enclosures of commons —, og Bevægelserne i Forpagtningsafgifterne. Ved Referater fra de mange Kommissionsbetænkninger fører Forf. os endelig ligesom bagved det hele upersonlige økonomiske Maskineri og giver os et Indblik i, hvad Datidens engelske Landbrugere gennem-

HERMANN LEVY. **Die Not der englischen Landwirthe zur Zeit der hohen Getreidezölle.** [Münchener Volkswirtschaftliche Studien. Herausgegeben von Lujo Brentano und Walther Lotz]. Stuttgart u. Berlin 1902. Cotta'sche Buchhandlung.

Der findes et kuriøst Stykke Statistik over engelsk Kornlovgivning 1660—1846. I dette Tidsrum skal der være udstedt 122 Kornlove; 36 paalægger Indførselstold, medens 16 midlertidigt tillader fri Indførsel eller Indførsel efter stærkt nedsatte Takster. 7 Love fastsætter Udførselspræmier, mens 7 andre suspenderede eller ophævede dem; 15 Love skal være udstedte med det Formaal at fæstne Kornpriserne om et vist Gennemsnit o. s. v. o. s. v. Saa bugtede og krogede var den engelske Kornlovgivnings Veje fra Karl den II's Dage til den store Reform i 1846.

Lykkeligvis er det ikke Forfatterens Hensigt at føre Læseren gennem hele dette Virvar af udstedte, ændrede, suspenderede og endelig ophævede Love. Udviklingen fra 1670 til 1815 skildres i store Træk nærmest som en Ouverture til det, hvorom Fremstillingen egentlig samler sig — Perioden, der er bestemt ved Mærkepælene 1815 og 1846. Og selv for dette Afsnits Vedkommende gaar Skildringen mere i Retning af Fordybelse i de enkelte Hovedfaser end i Udredning af alle de underordnede Momenter i Udviklingen.

Heller ikke vil Forfatteren give et fuldstændigt Billede af Korntoldlovgivningens Virkninger saaledes som de forgrenede sig til alle Sider i Samfundet; han begrænser udtrykkelig sin Opgave til Besvarelsen af det Spørgsmaal: hvilken Betydning havde Beskyttelsen for selve Landbruget. Til Belysning heraf er der samlet et ret betydeligt Materiale vedrørende Kornhandel og Kornpriser, Opdyrkning af Græsgange og gamle Overdrev — enclosures of commons —, og Bevægelserne i Forpagtningsafgifterne. Ved Referater fra de mange Kommissionsbetænkninger fører Forf. os endelig ligesom bagved det hele upersonlige økonomiske Maskineri og giver os et Indblik i, hvad Datidens engelske Landbrugere gennem-

levede af Fremfærd og Nederlag, Haab og Skuffelser som Følge af denne Lovgivning.

Et Punkt i Forfatterens Fremstilling følger man med særlig Interesse: Redegørelsen for Forholdet mellem Jord-ejer og Farmer. Den Slutning, der naas til, om man vil, Loven, der i Følge Dr. Levys Mening behersker dette Forhold, kan udtrykkes saaledes: Forpagtningsafgifterne stiger hurtigere under en opadgaaende end de falder under en nedadgaaende Periode. En Kurve for Kornpriserne Bevægelser og en Kurve for Forpagtningsafgifternes Bevægelser vil i det store og hele svinge sammen -- men ikke parallelt. Gaar Kornpriserne i Vejret, følger Forpagtningsafgifterne hurtigt efter, og de har en Tendens til at stige relativt stærkt: det er Farmerens Forventning om den større fremtidige Gevinst, der straks delvis »kapitaliseres«. Under tilbagegaaende Konjunkturer nærmer de to Kurver sig igen hinanden; nu falder Forpagtningsafgiften forholdsvis langsomt. Følgen af denne Lov er da den, at de store Godsejere i Almindelighed komme til at indkassere en forholdsvis stor Del af en stigende Jordrente, mens Farmerne kommer til at bære en relativ stor Del af Tabet ved en faldende Jordrente. Der er navnlig i Perioder med stærke og pludselige Konjunktursvingninger et faktisk Modsætningsforhold mellem Godsejernes og Farmernes Interesser. Det er interessant at lægge Mærke til, hvorledes Bevidstheden om dette Modsætningsforhold vaagner, eftersom Begivenhederne udvikler sig. Perioden 1791—1813 er karakteriseret ved i det hele opadgaaende Konjunkturer for Landbruget; kommer der et enkelt Tilbageslag, som i Aarene 1802—03, bødes der straks paa Skaden ved en Kornlov. Her er liden eller ingen Tale om nogen Interessekonflikt: Jordejerne indkassere stigende Forpagtningsafgifter, og Farmeren faar et tilfredsstillende Vederlag for sit Arbejde og den Kapital, han har anbragt i Bedriften. Grundejer og Farmer føler sig indbyrdes solidariske. Interessemodsætningen er ikke Godsejer mod Farmer, men snarest Godsejer + Farmer mod

Landarbejder. I 1828 indførtes den glidende Skala. De nærmest følgende Aars Priser syntes at svare til det, man havde ventet sig af det ny System. Men i 1832 kom der paany Prisfald, og i 1833 nedsattes atter en Kommission til Undersøgelse af Landbrugets Nødstilstand. Den gamle Tro paa Solidariteten synes nu rokket: de afhørte Vidner begynder at give Svar som disse: Nedsættelse af Forpagtningsafgifterne vil være den bedste Lettelse, der kan ydes Farmerne; Landmændenes Nød er mere et Kontraktspørgsmaal mellem Godsejer og Farmer end et Lovgivningsspørgsmaal; Godsejeren kan gøre mere ved Nedsættelsen af Forpagtningsafgifterne end Staten ved sine Toldlove o. s. v.

Det Resultat, Dr. Levy kommer til ved sin Udredning af Forholdene under Beskyttelsessystemet, faar forhøjet Interesse, naar det sammenholdes med Undersøgelser over Krisen i vore Dages engelske Landbrug. Mellem de Slutninger, Dr. Levy kommer til med Hensyn til Fortiden, og dem, Channing i sin Bog »The truth about agricultural depression« udvikler med Hensyn til Nutiden, er der paa dette vigtige Punkt en mærkelig Overensstemmelse. De to Forfattere synes ligesom indirekte at verificere hinandens Resultater.

Visse Spørgsmaal, der ikke kan siges at falde helt udenfor den Opgave, Dr. Levy har stillet sig, bliver enten ikke behandlet eller behandlet stedmoderligt. Pengeforholdenes Indflydelse berøres overhovedet ikke. Forholdet mellem Godsejer og Farmer belyses saa udførligt, men den Opmærksomhed, Forfatteren skænker den tredje Part, Landarbejderen, forekommer en at være uretfærdigt ringe. Endelig løber Forfatteren paa en Maade, der ikke mindst vil irritere historisk interesserede Læsere, bort fra et Spørgsmaal, der under alle Omstændigheder ikke falder udenfor hans Opgave, saaledes som han selv afgrænser sig den. Straks paa Bogens første Side gøres der kortfattet, nærmest rent antydningssvis, opmærksom paa, at i England dyrkes Jorden mest af Forpagtere, ikke

af Ejerne. Derpaa fortsættes: »Hvad der endnu ved det 18. Aarhundredes Begyndelse fandtes af en Bondestand, det forsvandt i Løbet af det 18. Aarhundredes sidste og det 19. Aarhundredes første Halvdel, ... da Korntolden ophævedes i 1846, fandtes der paa nær ganske enkelte ingen Bønder mere i England«. Foruden Godsejeren, Farmeren og Landarbejderen har der altsaa været en fjerde Part, nærmest svarende til Kontinentets selvejende mindre eller middelstore Jordbruger, og som uddøde netop i Perioden for den stærkeste Beskyttelse af Landbrugets og Landbrugernes Interesser. Det er »the yeomanry«, som ingen engelsk Historiker nævner uden at stemmes vemodigt eller patetisk, og hvis Forsvinden i det engelske Samfund beklagedes saa meget af Mænd som Stuart Mill og Thornton. Hvor stor var den Klasse af Landbrugere? I hvilket Omfang gik den virkelig til Grunde paa denne Tid? Forsvandt den som Følge af Beskyttelsen eller til Trods for denne? Det er lutter Spørgsmaal, hvorom Forfatteren ikke har et Ord til Opklarelse for sine Læsere.

Hovedudbyttet ved Læsningen af Dr. Levys Bog er da det, der knytter sig til Undersøgelsen af Forholdet mellem Jordejer og Farmer i et Afsnit af engelsk Landbrugshistorie, som ikke uden Grund er bleven verdensberømt.

Henrik Pedersen.

BERNHARD HARMS. **Die Holländischen Arbeitskammern.** Ihre Entstehung, Organisation und Wirksamkeit. Tübingen u. Leipzig 1903. J. C. B. Mohr (Paul Siebeck). (198 S., Rmk. 5.00).

En af Dr. Bernhard Harms forfattet Bog handler om de hollandske Arbejdskamre, der oprettedes ved Lov af 2. Maj 1897. Øjensynlig har de belgiske »conseils de l'industrie et du travail« dannet Forbilledet for disse, af lige mange Arbejdsgivere og Arbejdere samt en Formand bestaaende Kamre, der ikke er Domstole, men har til Opgave at jævne de store Arbejdskonflikter, eventuelt